

Cumhuriyetin 101. Yılında Türkiye'de Gini Katsayısı-Finans Bağlantısı: Son Çeyrek Yüzyıl Verilerinden Kanıtlar

Gini Coefficient-Finance Nexus in Turkey on the 101st Anniversary of the Republic: Evidence from the Last Quarter Century Data

Hasan KAZAK¹

Öz

Amaç: Çalışmanın amacı, finansal derinleşme ile gelir adaletsizliği arasında ters-U şeklinde bir ilişkinin olduğunu savunan Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin test edilmesi ayrıca gelir eşitsizliği ile kişi başına milli gelir arasındaki ilişkinin ortaya konulmasıdır.

Tasarım/Yöntem: Türkiye'de Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerliliğini test etmek amacıyla 2002-2023 dönemi yıllık verileri kullanılmıştır. Çalışmada nedensellik ilişkisi tespit edebilmek için "Fourier-Frekanslı Toda & Yamamoto Nedensellik Testi" ve ters-U hipotezini test etmek için ise Lind & Mehlum (2010) testi kullanılmıştır.

Bulgular: Çalışma, Türkiye örnekleminin Finansal Kuznets Eğrisi teorisinin geçerliliğini desteklediği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca nedensellik ilişkisi çerçevesinde Gini katsayısının Kişi Başına Milli gelir üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Sınırlılıklar: Çalışma finansal derinlik göstergesi olarak bankacılık sektörü tarafından özel sektöre verilen krediler değişkenini kullanmıştır. Finans-Gini katsayısı ilişkisinde finans sektörünü temsil eden başkaca değişkenler de söz konusu olup bu çalışmada sadece bir gösterge dikkate alınmıştır.

Özgünlük/Değer: Literatürde hem dünya hem de Türkiye örneklemlerinin kullanıldığı çalışmalarda Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerliliği hakkında bir görüş birliği söz konusu değildir. Bu çalışma hipotezin geçerliliği ortaya koyan çalışmaları destekleyerek literatürü güçlendirmektedir. Ayrıca güncel veriler ve Fourier fonksiyonlu güncel yöntemler kullanılması sebebiyle de ortaya konulan sonuçlar önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Gelişme, Bankacılık, Gelir Eşitsizliği, Finansal Kuznets Eğrisi, Türkiye

Abstract

Purpose: The aim of the study is to test the Financial Kuznets Curve hypothesis, which argues that there is an inverted-U shaped relationship between financial deepening and income inequality, and to reveal the relationship between income inequality and national income per capita.

Design/Methodology: In order to test the validity of the "financial Kuznets curve" hypothesis in Turkey, annual data for the period 2002-2023 were used. In the study, "Fourier-Frequency Toda & Yamamoto Causality Test" was used to determine the causality relationship and Lind & Mehlum (2010) test was used to test the inverted-U hypothesis.

Findings: The study concluded that the Turkish sample supports the validity of the Financial Kuznets Curve theory. In addition, within the framework of causality relationship, Gini coefficient is found to be effective on National Income Per Capita.

Limitations: The study uses the variable of loans extended by the banking sector to the private sector as an indicator of financial depth. There are other variables representing the financial sector in the finance-Gini coefficient relationship, but only one indicator is considered in this study.

Originality/Value: In the literature, there is no consensus on the validity of the Financial Kuznets Curve hypothesis in studies using both world and Turkey samples. This study strengthens the literature by supporting the studies that demonstrate the validity of the hypothesis. In addition, the results are also important due to the use of up-to-date data and up-to-date methods with Fourier functions.

Keywords: Financial Development, Banking, Income Inequality, Financial Kuznets Curve, Türkiye

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Muhasebe ve Finans Yönetimi Bölümü, hsnkazak@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0699-5371

1. GİRİŞ

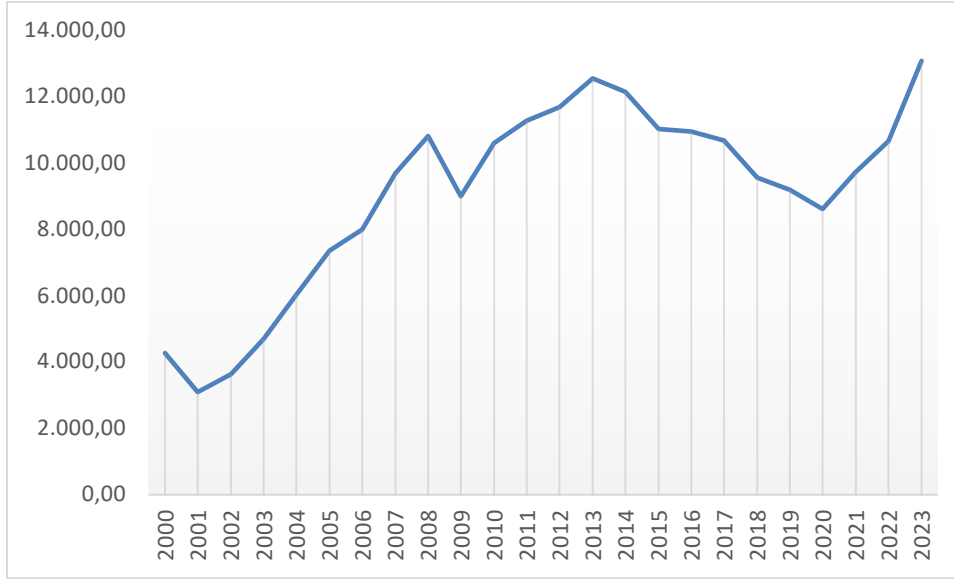
Finansal gelişme ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki Schumpeter (1934) tarafından ortaya atıldığından beri pek çok çalışmanın inceleme konusu olmuştur. Bu öncü çalışma ve izleyen çalışmalarda ortaya konulan temel varsayım finansal araçlar tarafından sağlanan hizmetlerin teknik yeniliği ve sonuç olarak ekonomik büyümeyi teşvik ettiği'dir. Bu varsayım McKinnon (1973) ve Shaw (1973) gibi ilk dönem çalışmalarıyla desteklenmiştir. Takip eden çalışmalarda ortaya konulan ağırlıklı düşünce finansal sistemin serbestleştirilmesi ve finansal derinleşmeye izin verilmesi finansal rekabeti ortaya çıkaracak bu da ekonomik büyüme sürecine destek verecektir (Cameron, 1963; Goldsmith, 1969; Galbis, 1977; Fry, 1980). Finansal gelişme, artan tasarruflar ve oluşan sermaye birikimi ile daha fazla yatırıma ve sonuç olarak ekonomik büyüme yol açmaktadır.

Bu ekonomik büyüme sürecinde gündeme gelen önemli bir sorun; finansal gelişmenin zengin ve güçlülere doğru servetin akmasına sebep olurken gelir seviyesi düşük grupların bu zenginleşmeden yeterli bir pay alıp alamadığıdır. Finansal rekabet yatırım sürecini desteklerken acaba yoksullar bu süreçten yeterli pay alabiliyorlar mı? Yoksa finansal gelişme gelir dağılımındaki adaletsizliği körüklüyor mu? Burada diğer önemli bir soru finansal sistemdeki derinleşme sayesinde ülkenin tüm kesimleri kredi imkanlarına ulaşabiliyorlar mı? Bu sorular üzerinde pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar içerisinde doğrudan finansı baz almasa da ekonomik büyüme sürecinde oluşan katmadeğerin gelişen bir ekonominin her aşamasında adil bir şekilde dağıtılamayacağı ve zaman süreci içerisinde ekonomik büyüme ile gelir dağılımındaki eşitsizlik arasında ters U şeklinde bir ilişki olduğunu öne süren Kuznets'in (1955) çalışması oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Ekonomik büyüme ve kalkınma sürecinin ilk dönemlerinde gelişen finansal hizmetlerin toplumun tüm tarafları tarafından yeterince kullanılmaması finans-kalkınma ilişkisinde gelir dağılımında adaleti zedeleyici bir fonksiyon olarak karşımıza çıkabilir. Bunun en önemli nedeni finansal sistemlerin kendilerini koruma adına önemli tedbirler olarak oluşturdukları eleme ve risk havuzu sistemleri sebebiyle pahalı olma eğiliminde olmalarıdır (Behrman vd., 2001; Beck vd., 2007). Ayrıca gelir seviyesi düşük olan ve genellikle ilk defa kredi alacakların kredi sicillerinin bulunmaması da onları ya kredi portföyü dışında tutacak ya da daha yüksek maliyetlerle sürece dahil olmalarına sebep olacaktır (Banerjee & Newman, 1993). Tüm bu gerekçeler büyüme-kalkınma sürecinin ilk dönemlerinde finansal derinleşmenin gelir dağılımında adaletsizliğe sebep olabileceğini göstermektedir. Bu görüşün aksini iddia eden ve finansal gelişmenin gelir dağılımındaki adaletsizliği gidereceğini belirten çalışmalar da mevcuttur. Finansın bu süreçte katkısını ön plana çıkaran diğer bir önemli çalışma Rajan ve Zingales (2003) tarafından yapılmıştır. Yazarlar finansal piyasalarda yaşanan derinleşmenin "aristokrat kulüplerinin kapılarını herkese açtığını" yani finansa toplumun tüm kesimlerinin ulaşması sağladığı belirtmektedir. Delil olarak da şu gerçekleri sunmaktadır: "1929 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde en yüksek gelire sahip %0,01'lik kesimin gelirinin %70'i sermaye sahipliğinden geliyordu." İlerleyen yıllarda ise finansal sistemlerin gelişmesine ve derinleşmesine paralel olarak örneğin 1998 yılına gelindiğinde "Birleşik Devletler'deki en yüksek gelire sahip %0,01'lik kesimin gelirinin %80'ini ücretler ve girişimcilik gelirleri oluştururken, sadece %20'si sermayeden" gelir hale gelmiştir (Rajan & Zingales, 2003). Bu iki iddia birlikte değerlendirildiğinde finansal sistemlerdeki gelişmelerin ekonomik büyüme-kalkınma sürecini desteklerken zaman içerisinde gelir dağılımındaki adaletsizliği de ortadan kaldırmaya hizmet edebileceğidir. Özellikle 1990'lı yıllardan sonra yapılan çalışmalar finansal sektörün gelişimi ile gelir eşitsizliği arasındaki bağlantıyı farklı açılardan ele almışlardır. Örneğin Kuznets hipotezini temel alan Greenwood ve Jovanovic (1990), bir taraftan Goldsmith (1969) - McKinnon (1973) - Shaw (1973) temelinde finans ve ekonomi ilişkisini ortaya koyarken diğer taraftan Kuznets hipotezini anımsatan bir ters U ilişkisi tespit etmişlerdir. Bu çalışmalarda ortaya konulan ilişki Kuznets'in ters U eğrisinden yola çıkılarak "Finansal Kuznets Eğrisi" olarak nitelendirilmiştir. Yazarlar yavaş büyüyen ilkel bir ekonomiden, hızlı büyüyen gelişmiş bir ekonomiye geçiş sürecinde zengin ve fakir arasındaki ayırımın arttığı bir aşamadan geçildiğini fakat bunun kalıcı olmadığını ortaya koymuşlardır.

Bu çalışma Türkiye Cumhuriyeti'nin 101. Yılı'nı kutlamaya hazırlandığımız 2024 yılında Türkiye'nin son 22 yıllık verilerini ele alarak finans-büyüme bağlantısını Gini katsayısı bağlamında ele almaktadır. 2002 öncesi Gini verilerine sağlıklı bir şekilde ulaşamadığından son 25 yıllık değil 22 yıllık veri aralığı çalışmada analiz edilmiştir. Farklı kaynaklarda farklı Gini verileri birlikte bu

çalışmada TÜİK verileri kullanılmıştır. Türkiye 2023 yılı sonu itibariyle kişi başına milli geliri 13.102.53\$ seviyesine ulaşmış ve kalkınma süreçlerinde kalkınmakta olan ülkeler sınıfında yer alan önemli bir ülkedir. Son dönemde kişi başına milli gelir hesaplanırken sığınmacıların mal ve hizmet üretimi milli gelir hesaplarına dahil edilirken kişi başına gelir hesaplanırken nüfusa dâhil edilmemesinin oluşturduğu küçük bir sapma söz konusudur. Mülteciler derneği verilerine göre 2024 yılı başında yaklaşık 3 milyon 151 bin 915 kişilik Suriyeli ve 320.000 kişilik diğer uyruklardan mülteci nüfusunun olduğu bilgisi (MD, 2024) dikkate alındığında ve Türkiye nüfusuna bu rakam eklendiğinde kişi başına milli gelir yaklaşık 12.590 \$ gibi bir rakama tekabül etmektedir. Şekil 1’de Türkiye Kişi başına GSYİH gelişimi (ABD doları) yıllar itibariyle sunulmuştur.

Şekil 1. Türkiye Kişi başına GSYİH Gelişimi (ABD doları)

Şekil 1 değerlendirildiğinde Türkiye'nin 2000-2012 yıllarında artan bir trend izlerken 2012-2020 yıllarında düşüş trendine girdiği 2020 yılından itibaren tekrar artış trendine dönüştüğü görülmektedir. Bu gelişim süreci içerisinde finans sektörünün Gini katsayısı üzerindeki etkisi önemlidir. Oluşan milli gelirden ülkede yaşayan tüm kesimlerin pay alması ekonomik kalkınmanın temel amacıdır. Rakamsal olarak ekonomik büyüme önemli olmakla birlikte toplumun tüm katmanlarının bu büyümeden pay alabilmesi çok önemlidir. İşte bu çalışmada finans sektörünün adaletli gelir dağılımı üzerindeki etkisi değerlendirilecektir.

Çalışmada bu aşamadan sonra şu bölümler yer almaktadır: Literatür araştırması, veri seti ve model, metodoloji, ampirik sonuçlar ve son olarak sonuç bölümü.

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Ekonomik büyüme-finans ilişkisi çerçevesinde finansın kendisinden beklenen faydayı sağlayabilmesi için tarafların erişimine açık olması gerekmektedir. Az gelişmiş piyasalarda en temel sorun ekonomide yer alan bireysel ve kurumsal yapılardan zayıf yapıda olanların finansal hizmetlere erişim sorunudur (Banerjee & Newman, 1993). Finansal gelişme ve derinleşmeyle birlikte tüm tarafların finansa erişiminin sağlanması yoksul bireylerin ekonomik fırsatlarını genişleterek gelir eşitsizliğini azaltmaya katkıda bulunacaktır (Becker & Tomes, 1986; Banerjee & Newman, 1993; Paulson & Townsend, 2004). Literatürde konuya ilişkin oldukça fazla sayıda çalışma olup bu bölümde finans ve ekonomik büyüme ilişkisinde gelir dağılımındaki adaleti konu alan çalışmalar kısaca incelenecektir.

Greenwood ve Jovanovic (1990) tarafından yapılan çalışmada finansal aracılık ve ekonomik büyüme arasında ayrılmaz bir ilişkinin olduğu ve bu ilişkinin Kuznets hipotezini anımsatan bir şekilde ters U gelişim döngüsü şeklinde olduğu ortaya konulmuştur. Çalışma bu benzerlikten yola çıkarak ortaya çıkan bu ilişkiyi Finansal Kuznets Eğrisi olarak nitelendirilmiştir.

Banerjee & Newman (1993) tarafından yapılan çalışma finansal kalkınmanın yoksullar lehine de etkilerinin olabileceğini belirtmişlerdir. Çalışmada ortaya konulan temel sorun Sermaye piyasasındaki aksaklıklardır. Buna göre finansal piyasalar daha doğru şekilde geliştirildiğinde gelir eşitsizliğinin daha düşük olmasına hizmet edecektir. Buna ek olarak, Galor ve Zeira (1993) yaptığı çalışmada finansal piyasaları güçlendirmek için beşeri sermayeye yatırım yapılmasının gelir eşitsizliğini azaltacağını belirtmiştir.

Westley (2001), Latin Amerika ülkeleri için finansal piyasaların gelir dağılımı üzerindeki etkisini araştırmış mevcut politikaların verimsizliğini ortaya koymakla birlikte doğru mikro finans politikaları uygulanması yoluyla finansal kaynaklara tüm tarafların kolay erişiminin sağlanması halinde gelir eşitsizliğini azaltabileceğine dikkat çekmiştir.

Clarke vd. (2003, 2006) tarafından yapılan ve çeşitli ülkelerin yer aldığı çalışmalarda finans ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma sonuçları uzun vadede finansal gelişme daha fazla olduğunda eşitsizliğin daha az olduğunu, dolayısıyla finansal gelişmenin gelir dağılımı üzerinde olumlu etkisi olduğunu göstermiştir.

Burgess ve Pande (2005) tarafından Hindistan örneği üzerinde yapılan çalışmada diğerlerinin yanı sıra, bankacılık sektörünün devlet öncülüğünde kırsal alanlara doğru genişlemesinin, mevduat birikimi ve yoksullar arasında kredi verilmesi yoluyla yoksulluğu azalttığını ortaya koymuştur.

Beck vd. (2007) tarafından yapılan çalışma finansal gelişmenin orantısız bir şekilde en yoksul kesimin gelirini artırdığını ve gelir eşitsizliğini azalttığını ortaya koymuştur. Çalışma sonuçlarına göre finansal gelişmenin en yoksul kesimin gelir artışı üzerindeki uzun vadeli etkisinin yaklaşık %40'ı gelir eşitsizliğindeki azalmanın sonucu ve %60'ı ise finansal gelişmenin toplam ekonomik büyüme üzerindeki etkisinden kaynaklanmaktadır.

Gelir eşitsizliği ve finansal sektör gelişimi arasında ters U şeklinde bir bağlantı olduğunu varsayan Greenwood-Jovanovic hipotezi, Enowbi Batuo vd. (2010) çalışmasının bulguları tarafından desteklenmemiştir. Ancak bu çalışma, finansal gelişme arttıkça gelir eşitsizliğinin azaldığını ortaya koymuştur.

Shahbaz ve Islam (2011) tarafından yapılan çalışmada Pakistan örneğinde 1971-2005 dönemi verileri kullanılarak Greenwood ve Jovianvich (GJ) hipotezinin geçerli olup olmadığını araştırmıştır. Çalışmada yapılan analizler sonucunda finansal gelişmenin gelir eşitsizliğini azalttığını, finansal istikrarsızlığın ise eşitsizliği artırdığı tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada “ekonomik büyümenin gelir dağılımını kötüleştirdiği ve ticari açıklığın bu durumu daha da kötüleştirdiği” tespit edilmiştir.

Nadia & Teheni (2014) tarafından 1996-2009 döneminde ait 39 ülkeye ait verileri kullanarak yaptıkları çalışmada finansal gelişme, yönetim ve eşitsizlik arasındaki çok yönlü ilişki ele alınmıştır. Yapılan analizler finansal sistemin gelişimi için iyi yönetimin gerekli olduğu ve yönetimin iyileştirilmesinin ise gelir dağılımındaki adaletsizliği azaltacağı tespit edilmiştir. Buna göre iyi yönetim sistemlerinin kullandığı finansal sistem gelir dağılımındaki adaletsizliği azaltacaktır.

Denk & Courneade (2015) tarafından OECD ülkelerinden son otuz yıldaki verileri kullanılarak yapılan çalışmada ağırlıklı literatürün aksine, finansal genişlemenin daha büyük gelir eşitsizliğine yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmaya göre daha yüksek seviyelerde kredi aracılığı ve borsalar, daha eşitsiz bir gelir dağılımıyla ilişkilidir.

Jauch & Watzka (2016) tarafından yapılan çalışmada 1960-2008 döneminde yüz otuz sekiz “gelişmekte olan ve gelişmiş” ülkeyi kapsayan örneklem üzerinde finansal kalkınma ile gelir eşitsizliği arasındaki bağlantı analiz edilmiştir. Çalışma tüm gelir gruplarının daha fazla finansal gelişmeden yararlanması olasılığını göz ardı etmemekle birlikte finansal gelişmeden hali hazırda daha iyi durumda olanların daha fazla yararlandığı için finansal gelişme ile ülkeler içindeki gelir eşitsizliği arasında pozitif bir ilişki söz konusu olduğunu ortaya çıkarmıştır. Çalışma daha gelişmiş finansal piyasaların daha yüksek brüt ve net gelir eşitsizliğine yol açtığını iddia etmektedir.

Farias vd. (2019) tarafından yapılan çalışmada yeni teknolojilerin benimsenmesi ve eşitsizlik arasındaki ilişkiyi teorik olarak araştırmıştır. Çalışma tam likidite (kredi kısıtlamalarının olmadığı) durumunda, yatırım teknolojinin daha hızlı benimsenmesine ve gelir eşitsizliğinin azalmasına yol

açabileceğini ortaya koymuştur. Krediler kısıtlandığında ise döngü verimliliğini kaybetmekte ve kredi kısıtlamaları nedeniyle ekonomi büyümede iki puana kadar gerileyebilmektedir.

Makhlouf vd. (2020) tarafından 1870-2011 döneminde ait ve OECD ülkelerine ait verileri kullanarak yaptıkları çalışmada finansal gelişme ve gelir eşitsizliğini kısa ve uzun vadede incelenmiştir. Çalışma sonuçları kısa vadede finansal kalkınmadaki iyileşmenin eşitsizliği azaltma eğiliminde olduğunu, uzun vadede ise daha fazla finansmanın daha fazla eşitsizliğe katkıda bulunduğu tespit edilmiştir.

Younsi ve Bechtini (2020), 1990-2015 yılları arasında BRICS ülkelerindeki gelir eşitsizliği ve finansal gelişmeyi incelemiştir. Çalışma, tüm finansal kalkınma göstergeleri ile gelir eşitsizliği arasında tek yönlü bir nedensel ilişki gösterse de Kuznets'in finansal kalkınma ve gelir eşitsizliği arasındaki ters U şeklindeki ilişki lehine kanıtlar bulmuştur.

Oyèkólá (2021) tarafından yapılan çalışmada 1970'ten 2000'e kadar olan dönem için ABD Eyaletlerinde Finans ve Eşitsizlik bağlantısı incelenmiştir. Çalışma ABD'deki devlet bankacılığı kuralsızlaştırmasına odaklanarak sektör bazlı reformun gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini ortaya koymuştur. Buna göre eşitsizliğin eyalet içi şubeleşme reformu ile ortalama olarak azaldığı, eyaletler arası bankacılık kuralsızlaştırması ile ise ortalama olarak arttığı tespit edilmiştir.

Mikek (2023) tarafından yapılan çalışmada 1990-2012 dönemi için 16 büyük Latin Amerika ülkesi örneğinde finansal derinleşmenin gelir dağılımını iyileştirip iyileştirmediği ve Latin Amerika'da finansal Kuznetz eğrisinin geçerli olup olmadığı incelenmiştir. Çalışma finansal derinleşmenin Gini katsayısını artırarak gelir dağılımını kötüleştirdiğini ortaya koymakla birlikte finansal sektör geliştikçe gelir açığının başlangıçta kötüleştiğini ortaya koymuştur. Fakat bölge için durum değerlendirildiğinde finansal sektör geliştikçe gelir açığının başlangıçta kötüleştiği ve daha sonra iyileştiği yönünde bulgulara ulaşılmış ve buna göre bölge genelinde finansal Kuznetz eğrisinin oluştuğu tespit edilmiştir.

Türkiye özelinde yapılan çalışmalara bakıldığında da konunun değişik açılardan incelendiği görülmüştür. Yapılan çalışmalardan bazı önemli gördüğümüz örnekler aşağıda sunulmuştur.

Destek vd. (2017) tarafından yapılan çalışmada 1977-2013 yılları aralığında Türkiye örneğinde Finansal Kuznets hipotezinin geçerliliği araştırılmıştır. Çalışma sonuçları ters-U şeklindeki Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin ilgili örneklem için geçerli olduğu sonucuna varmıştır.

G. Destek (2018) tarafından yapılan çalışmada 1990-2013 dönemi için IMF tarafından yapılan gelişen ekonomiler sınıflandırmasına dayalı olarak Türkiye dahil 23 ülke ekonomisinde finansal Kuznets hipotezinin geçerli olup olmadığını analiz etmiştir. Uygulanan ampirik analizler Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin Türkiye dahil analiz edilen tüm ülkelerde geçersiz olduğunu tespit etmiştir.

Pata (2020) tarafından yapılan çalışmada 1987-2016 döneminde yılları aralığında Türkiye örneğinde finansal gelişme-gelir dağılımı ilişkisi ele alınarak Finansal Kuznets hipotezinin geçerliliği araştırılmıştır. Çalışma sonuçları ilgili dönem için ters-U şeklindeki Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerli olduğunu ortaya koymuştur.

Ağır vd. (2020) tarafından yapılan çalışmada 1988-2016 dönemi için Türkiye'nin de aralarında bulunduğu E7 ülkeleri için finansal gelişme endeksi ile gelir eşitsizliği ilişkisine dayanan Finansal Kuznets yaklaşımı incelenmiştir. Çalışma sonuçları Türkiye dahil tüm E7 ülkeleri için ters-U şeklindeki Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerli olmadığını iddia etmektedir.

Yılmaz ve Demirgil (2021) tarafından yapılan çalışmada 1980-2018 yılları aralığında Türkiye örneğinde finansal gelişme-gelir dağılımı ilişkisi ele alınarak Finansal Kuznets hipotezinin geçerliliği araştırılmıştır. Çalışma sonuçları ilgili dönem için ters-U şeklindeki Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerli olduğunu tespit etmiştir.

Dumrul vd. (2021) tarafından yapılan çalışmada 1980-2017 dönemi için Türkiye örneğinde finansal kuznets hipotezi IMF tarafından geliştirilen finansal gelişme ölçütleri kullanılarak analiz edilmiştir. Ampirik analiz sonuçları uzun dönemli bir eş-bütünleşme ilişkisi tespit edememiş ve Türkiye için Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerli olmadığı sonucuna varılmıştır.

Özbek ve Oğul (2022) tarafından yapılan çalışmada 1990-2019 döneminde Türkiye örneğinde finansal gelişme-gelir dağılımı ilişkisi ele alınarak kısa ve uzun dönem için Finansal Kuznets hipotezinin geçerliliği araştırılmıştır. Çalışma ilgili dönem için kısa ve uzun dönemde ters-U şeklindeki Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin kabul edileceği sonucuna ulaşmıştır.

Efeoğlu (2022) tarafından yapılan çalışmada 1987-2019 döneminde Türkiye'nin de aralarında bulunduğu yeni sanayileşen ülkelerde Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerliliği analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda “finansal gelişme ile gelir eşitsizliği” arasında ters U ilişkisinin varlığı tespit edilmiş ve buna göre Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerli olduğu gösterilmiştir.

Altunöz (2023) tarafından yapılan çalışmada 2006-2021 dönemi için Türkiye ekonomisinde Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerli olup olmadığı analiz edilmiştir. ARDL sınır testi yaklaşımı kullanılarak yapılan analiz sonuçları “finansal Kuznets eğrisi”nin Türkiye için geçerli olduğunu tespit etmiştir.

Naimoğlu (2023) tarafından yapılan çalışmada 1990-2021 dönemi verileri kullanılarak Türkiye örneklemini üzerinde Finansal Kuznets Eğrisi'nin geçerliliği analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonuçları ilgili hipotezin geçerliliğine dair bir delil bulamamıştır.

Tüm bu çalışmalar değerlendirildiğinde literatürde farklı örneklem ve farklı sonuçlardan yola çıkılarak Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerliliği hakkında herhangi bir görüş birliği söz konusu değildir. Analiz edilen ülke ve ülke grupları, kullanılan yöntemler, analiz edilen dönemler itibarıyla farklı sonuçlar söz konusudur. Türkiye örneğinde de benzer bir durum söz konusudur. Literatürde Türkiye örneklemini üzerinde de yapılan çalışmalarda da Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerliliği hakkında herhangi bir görüş birliği söz konusu değildir. Bu çalışma bu yüzyılın son çeyreklik verileri eşliğinde güncel ve Fourier işlevli ampirik analizler ile Türkiye örneğinde Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerliliğini analiz etmektedir. Çalışma sonuçlarının literatürdeki görüş ayrılıklarının netleşmesi adına ilave katkı sunması beklenmektedir.

3. VERİ SETİ VE MODEL

Bu çalışmada Türkiye’de Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerliliğini test etmek amacıyla 2002-2023 dönemi yıllık verileri kullanılmıştır. Tablo 1, araştırmada kullanılan değişken tanımlarını listelemektedir.

Tablo 1. Değişken Tanımları

Değişkenler	Notasyon	Kaynak
Gelir dağılımı göstergesi (Gini)	GINI	Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)
Kişi Başına Milli Gelir Büyümesi	GDP	Dünya Bankası (World Bank) Veri Seti
Bankalar tarafından özel sektöre yurt içi kredi (Kişi Başına) Büyümesi	DCPSB	https://databank.worldbank.org

Analizlerde kullanılan veriler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Dünya Bankası (World Bank) veri sitelerinden elde edilmiştir. Analizlerde verilerin doğal logaritmaları kullanılmıştır.

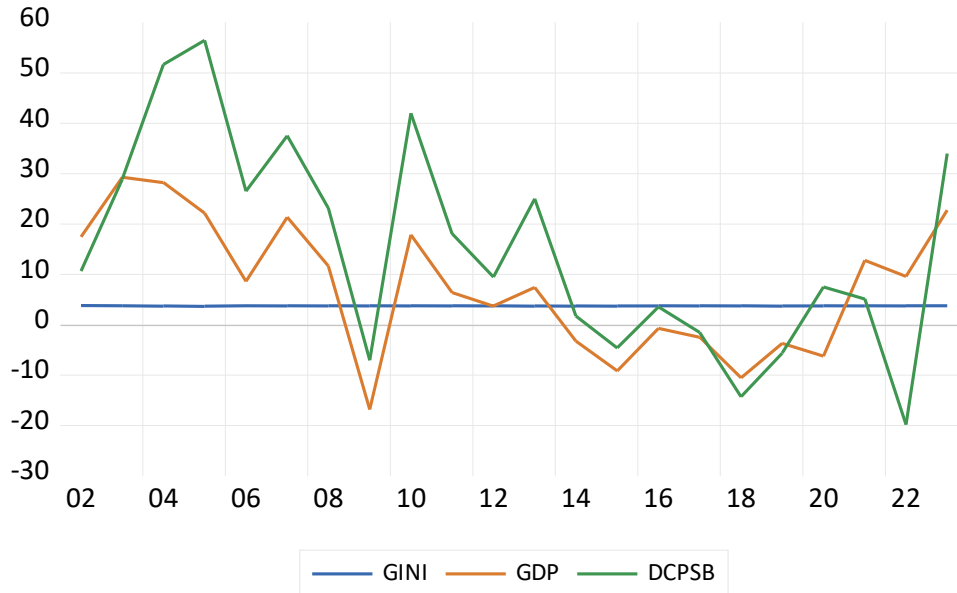
Finansal gelişmenin Gini katsayısı üzerindeki etkisini analiz edebilmek amacıyla finansal gelişme göstergesi olarak bankalar tarafından özel sektöre yurt içi kredi (Kişi Başına) büyüme göstergesi kullanılmıştır. Değişkenlerin tanımlandığı model denklem (1)'deki gibi oluşturulmuştur.

$$GINI_t = f(GDP, DCPSB) \quad (1)$$

Tablo 2 ve Şekil 2, değişkenlere ait tanımlayıcı istatistiklerini göstermektedir.

Tablo 2. Tanımlayıcı Analizler

	GINI	GDP	DCPSB
Ortalama	3,706475	7,543536	14,90296
Medyan	3,700066	7,996123	10,04253
Maksimum	3,78419	29,22491	56,46753
Minimum	3,637586	-16,88111	-19,82313
Std. Spm.	0,033364	13,10848	21,0637
Çarpıklık	0,54974	-0,033182	0,323793
Basıklık	3,4285	1,997599	2,201659
Jarque-Bera	1,276431	0,925112	0,968656
Olasılık	0,528234	0,629672	0,616111
Toplam	81,54245	165,9578	327,8651
Toplam Spm. Kar.	0,023376	3608,477	9317,272
Gözlemler	22	22	22

Şekil 2. Değişkenlerin Zaman Çizelgesi

Bu veriler ışığında Tablo 2 ve Şekil 2 değerlendirildiğinde; Jarque-Bera istatistiği olasılık değerlerinden görüleceği üzere serilerin normal dağılım gösterdiği görülmektedir. Ayrıca serilerden GDP ve DCPSB normal GINI değişkeninin ise sağa çarpık bir yapı sergilediği ve aynı zamanda tüm değişkenlerin sivri dağılım sergilediği görülmektedir.

4. METODOLOJİ

Bu çalışmada, Nazlioglu vd. (2016) tarafından oluşturulan ve Toda ve Yamamoto (1995) yaklaşımını Fourier fonksiyonu (FFT) ile genişleten bir nedensellik testi kullanılmıştır. Nazlioglu vd. (2016) metodolojilerinde tek bir frekans bileşeni kullanmakta ve $\alpha(t)$ 'yi aşağıdaki gibi tanımlamaktadır:

$$\alpha(t) = \alpha_0 + \gamma_1 \sin\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + \gamma_2 \cos\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) \quad (2)$$

Nazlioglu vd. (2016) Denklem 3'te belirtilen VAR modeline Denklem 2'te gösterilen Fourier denklemini ekleyerek Denklem 4'de gösterilen şekilde testi tanımlamaktadırlar.

$$y_t = \alpha(t) + \vartheta_1 y_{t-1} + \dots + \vartheta_{p+d} y_{t-(p+d)} + \varepsilon_t \quad (3)$$

$$y_t = \alpha_0 + \gamma_1 \sin\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + \gamma_2 \cos\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + \vartheta_1 y_{t-1} + \dots + \vartheta_{p+d} y_{t-(p+d)} + \varepsilon_t \quad (4)$$

Bu test için “H₀ hipotezi: Nedensellik yoktur” şeklindedir.

Çalışmada son olarak eğer nedensellik mevcut ise tespit edilen nedensellik ilişkisinde U-biçimli veya ters U-biçimli bir ilişkinin var olup olmadığı incelenecektir. Bunun için Lind & Mehlum (2010) tarafından geliştirilen U-Ters U testi yaklaşımı kullanılmıştır. İlgili test değişkenin ve ikinci dereceden teriminin işaretini ve önemini dikkate almaktadır. U-biçimli veya ters U-biçimli ilişkiler, orijinal değişkenin ve onun kareli teriminin farklı işaretlerine ve istatistiksel anlamlılığına bakılarak incelenir. Bunun için öncelikle aşağıdaki OLS denkleminin tahmin edilmesi gereklidir.

$$\text{Ln}y_{mt} = a\text{Ln}x_{mt} + b\text{Ln}x_{mt}^2 + Z_t C + \varepsilon_t \quad (5)$$

Burada y bağımlı değişkeni temsil etmekte olup bu çalışmada bağımlı değişken (y_m) şeklinde temsil edilecektir. Bağımsız değişkenler de (x_m : x_1, x_2) şeklinde temsil edilmektedir. Tahmin edilen denklemlerden sonra ortak hipotez testi yapılmalıdır.

$$H_0: (a + b2\text{Ln}x_{m(\min)} \leq 0) \cup (a + b2\text{Ln}x_{m(\max)} \geq 0) \quad (6)$$

Alternatif hipotez ise şu şekilde kurulacaktır:

$$H_1: (a + b2\text{Ln}x_{m(\min)} > 0) \cup (a + b2\text{Ln}x_{m(\max)} < 0) \quad (7)$$

Burada $\text{Ln}x_{m(\min)}$ m'nci bağımsız değişkeninin minimum değerini ve $\text{Ln}x_{m(\max)}$ ise m'nci bağımsız değişkeninin maksimum değerini temsil etmektedir. Sıfır hipotezi reddedilirse, bu durumda U şeklinin varlığı teyit edilmiş olacaktır. H₀ ve H₁ hipotezleri ters şekilde de kurulabilir.

5. AMPİRİK SONUÇLAR

İlk olarak, araştırmanın parametreleri dahilinde birim kök testleri gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada Panel Fourier Toda-Yamamoto (PFTY) testi kullanılacağından, birim kök testleri için Fourier tabanlı testler kullanılmıştır. Bunun için çalışmada Enders ve Lee (2012) tarafından önerilen esnek Fourier formu ve Dickey-Fuller tipi birim kök testi kullanılmıştır. Tablo 3 birim kök testinin sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 3. Esnek Fourier Biçimli Yapısal Kırılmalarla Artırılmış Dickey-Fuller Birim Kök Testleri

Değişkenler	Düzye			1. Farkta				
	F-ADF İst.	k	Seç. Gec.	F-ADF İst.	k	Seç. Gec.		
GINI	-4,571	1	0	***	-6,449	4	0	***
GDP	-4,432	1	0	***	-5,494	2	0	***
DCPSB	-4,728	1	0	***	-6,223	1	1	***

Tablo 3 sonuçları değerlendirildiğinde tüm değişkenlerin düzeyde durağan olduğu görülmektedir. Geleneksel Granger nedensellik testleri, verilerin durağan olmasını veya uygun farkların uygulanmasını gerektirir. Ancak, zaman serisi verileri durağan olmasa veya farklı derecelerde entegre olsalar bile TY testi uygulanabilir (Kazak, 2022, 2023). Dolayısıyla bu çalışmada düzeyde durağan olduğu için hem geleneksel Granger nedensellik testleri hemde TY testi uygulanabilir. Burada birim kök testleri nedensellik testlerinin türünü belirlemek için değil verilerin durumunu ortaya koymak adına bilgilendirme amacıyla yapılmıştır.

Bu aşamada GINI değişkeni üzerinde GDP ve DCPSB değişkenlerinin etkisi incelenmiştir. Fourier Toda–Yamamoto (FTY) Nedensellik Testi sonuçları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Singel Fourier-Frekanslı Toda & Yamamoto Nedensellik Testi Sonuçları

Değişkenler	H0: Değişken \rightarrow GINI			H0: GINI \rightarrow Değişken			Nedensellik Yönü	
	Wald İst.	Frek.	Boots. p-val	Wald İst.	Frek.	Boots. p-val		
GDP	0,682	2	0,859	29,443	***	2	0,008	DG \leftarrow GINI
DCPSB	12,877	*	1	0,073		1	0,614	DG \rightarrow GINI

Granger nedenselliğın olmadığı H_0 hipotezi Tablo 4'te “ \rightarrow ” sembolü ile gösterilmektedir. “ \leftrightarrow ” değişkenler arasında nedensellik olmadığını, “ \leftrightarrow ” çift yönlü nedenselliği, “ \rightarrow ve \leftarrow ” ise ok yönünde tek yönlü nedenselliği göstermektedir. “%10, %5 ve %1” seviyelerindeki işaretler sırasıyla “* , ** ve ***” ile gösterilmiştir. Analiz, p-değerini elde etmek için Akaike bilgi kriterini kullanmaktadır. Bootstrap p-değeri 1,000 olarak belirlenmiştir.

Tablo 4’te verilen Fourier-Frekanslı Toda & Yamamoto Nedensellik Testi Sonuçları değerlendirildiğinde %1 anlamlılık derecesinde GINI değişkeni Kişi Başına Milli gelir üzerinde nedensellik etkisine sahiptir. Buna göre Gini katsayısı milli gelir üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu gelir dağılımında adaletin tesis edilmesiyle milli gelirin ve dolayısıyla kişi başına milli gelirin artabileceği öngörülebilir. Diğer değişken olan bankalar tarafından özel sektöre verilen krediler %10 önem seviyesinde GINI değişkeni üzerinde nedensellik etkisine sahiptir. Bu bulgu finans-Gini ilişkisinin Türkiye örneğinde geçerli olduğunu ve nedenselliğın banka kredilerinden GINI değişkenine doğru olduğunu göstermektedir.

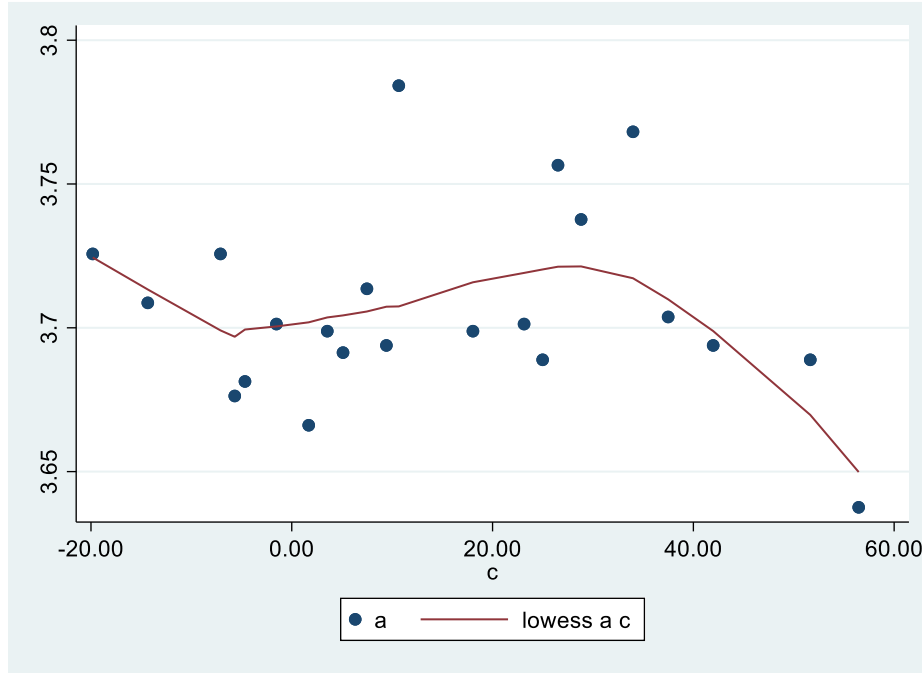
Bu noktada arada ilişkinin Finansal Kuznets modelinde olduğu gibi ters-U şeklinde olup olmadığı önem arz etmektedir. Bunun için değişkenler arasında U veya ters-U şeklinde bir ilişkinin olup olmadığı Lind & Mehlum (2010) tarafından geliştirilen bir analizle değerlendirilmiştir. Tablo 5’te ilişkiye ilişkin (U veya ters-U) sonuçlar verilmiştir.

Tablo 5. DCPSB \leftrightarrow GINI Değişkenleri Arasındaki U veya Ters-U İlişkisi

H1: Ters U şekli		
H0: Monoton veya U şekli		
	Alt Sınır	Üst Sınır
Aralık	-19,82313	56,46753
Eğim	0,00103	-0,00314
t-değeri	0,87255	-2,54263
P> t	0,19720	0,01021
Uç nokta için %95 Fieller aralığı	[-Inf;180,56665] U [18,392503;+Inf]	
Uç Nokta		-1,006929
t-değeri		0,87000
P> t		0,19700

Sonuçlar Ters U şeklinin varlığına işaret etmektedir.

Table 5’de sunulan Lind & Mehlum (2010) testi sonuçları ters-U şeklinde tanımlanabilecek bir ilişkinin varlığını ortaya koymaktadır. Analiz sonuçlarında görüleceği alt sınır eğim değeri 0,00103 iken üst sınır eğim değeri negatif bir değere dönüşmüştür. Buna göre bankacılık sektörü tarafından verilen kredilerin GINI katsayısı üzerindeki marjinal etkisinin zaman içerisinde azalma eğilimine girmiş ve ters U şeklinde bir ilişki şekli oluşmaya başlamıştır. Bu durum Şekil 3’te açıkça görülmektedir.

Şekil 3. DCPSB \rightarrow GINI Değişkenler Ters-U Grafiği

Şekil 3'te bir süre U şeklinde devam eden ilişkinin zaman içerisinde ters-U şekline döndüğü görülmektedir. Bu sonuçlar Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin Türkiye örneğinde geçerli olduğunu kanıtlamaktadır. Çalışma sonuçları literatürde yer alan ve hipotezin geçerli olduğunu ortaya koyan çalışmaları desteklemektedir. Çalışma sonuçları dünyanın çeşitli bölgelerinde yapılan çalışmaları (Greenwood & Jovanovic, 1990; Clarke vd., 2003; Shahbaz & Islam, 2011; Makhlof vd., 2020) ve Türkiye örneklemindeki çalışmaları (Destek vd., 2017; Özbek & Oğul, 2022; Pata, 2020; Yılmaz & Demirgil, 2021; Altunöz, 2023) doğrulamaktadır.

Bu sonuçlar değerlendirildiğinde Türkiye'nin son 22 yılında bankalar tarafından özel sektöre verilen krediler değişkeni tarafından temsil edilen finansal genişleme ve derinlik göstergesinin Gini katsayısı üzerinde zaman içerisinde olumlu etki oluşturduğu gelir dağılımındaki adaletsizliği azalttığını göstermektedir. Bu sonuçlar bir taraftan artan milli gelirin damlama etkisiyle her kesimden taraflara ulaşması, diğer taraftan tüm tarafların kredi imkanlarından faydalanma imkanlarının artması ve doğru şekilde faydalanarak toplumun tüm kesimlerine ulaşmasını sağlamış olduğunun bir göstergesi olabilir. Bu sonuçlar ışığında bankacılık sektörünün önemi çok açık şekilde görülmektedir. Buradan yola çıkarak politika yapıcıların bankacılık sektörünün gelişimi ve kredilere ulaşım konusunda gerekli tedbirleri almaları gerekmektedir. Bu sonuçlar doğru yapılan politika düzenlemelerin devamı ve daha da geliştirilmesi konusunda tüm taraflara önemli ödevler yüklemektedir.

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bu çalışmada finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişki Türkiye örneğinde araştırılmıştır. Çalışmada finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasında ters U şeklinde bir ilişki olduğunu ortaya koyan Greenwood ve Jovanovich (1990) vb. çalışmalardan yola çıkılarak finansal Kuznets eğrisi hipotezi test edilmiştir. Ayrıca Gini katsayısı ile Kişi başına Milli Gelir ilişkisi de ele alınmıştır. Ampirik analizlerde öncelikle Nazlioglu vd. (2016) tarafından geliştirilen Fourier Toda-Yamamoto (FTY) Nedensellik Testi ile nedensellik ilişkisi ortaya konulmuş daha sonra değişkenler arasında U veya Ters-U şeklinde bir ilişkinin olup olmadığı Lind & Mehlum (2010) tarafından geliştirilen bir analiz yöntemiyle incelenmiştir. Sonuçlarımız, nedensellik ilişkisi çerçevesinde Gini katsayısının Kişi Başına Milli gelir üzerinde etkili olduğunu ve finansal Kuznets hipotezini doğrular nitelikte bankalar tarafından özel sektöre verilen kredilerin Gini katsayısı üzerinde nedenselliğe sebep olduğunu göstermiştir. Bir sonraki aşamada yapılan Lind & Mehlum (2010) testi sonuçları ters U şeklinde bir ilişkinin varlığını ortaya koymuştur. Sonuçlarımız ağırlıklı literatürle uyumlu şekilde Türkiye örnekleminde Finansal Kuznets Eğrisi hipotezini doğrulamaktadır. Literatürde hipotezi

doğrulayan ve yanlışlayan çalışmaların olduğu düşünüldüğünde çalışma doğrulayan tarafta yer alan literatürü destekleyerek güçlendirmektedir.

Türkiye'de finansal gelişme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkinin incelenmesi, özellikle finansal Kuznets eğrisi hipotezi bağlamında önemli bilgiler sağlamaktadır. Bu konuyu çalışma motivasyonu, sürdürülebilir ekonomik kalkınmada önemli bir faktör olan finansal sistemlerin gelir dağılımını nasıl etkilediğini anlamaya yönelik artan küresel ilgiden kaynaklanmaktadır. Gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye örneği, kendine özgü finansal ve ekonomik yapısıyla bu dinamiklerin incelenmesi için değerli bir vaka çalışması sunmaktadır. Bu çalışma, Türkiye'de finansal gelişme ve gelir eşitsizliği arasındaki ters U şeklindeki ilişkiyi ampirik olarak doğrulayarak literatürdeki kritik bir boşluğu doldurmakta ve böylece finansal Kuznets eğrisi hipotezini Türkiye bağlamında doğrulamaktadır. Fourier Toda-Yamamoto Nedensellik Testi ve Lind & Mehlum testi gibi gelişmiş metodolojileri kullanan çalışma, finansal gelişme, gelir eşitsizliği arasındaki nedensel yollara dair sağlam kanıtlar sunarak alana özgün bilgi katkısında bulunmaktadır.

Bu çalışmanın bulguları önemli politika çıkarımları taşımaktadır. Türkiye'deki ve benzer gelişmekte olan ekonomilerdeki politika yapıcılar, ekonomik büyüme için gerekli olan finansal gelişmenin, başlangıçta gelir eşitsizliğini daha da kötüleştirebileceğini, ancak sonunda daha adil bir gelir dağılımına yol açabileceğini kabul etmelidir. Sonuçlarımız özellikle bankacılık sektörünün önemini ortaya koyması açısından oldukça önemlidir. Ampirik sonuçlar göstermektedir ki, Türkiye'de daha adil bir gelir dağılımı için bankacılık başta olmak üzere finans sektörünün geliştirilmesi ve finansal derinliğin artırılması gerekmektedir. Bu durum, finansal sektördeki büyümeyi, hedefe yönelik sosyal programlar veya adaletli vergilendirme gibi eşitsizlikteki kısa vadeli artışları azaltacak mekanizmalarla dengeleyen politikalara duyulan ihtiyacın altını çizmektedir. Buna ek olarak, Türkiye'de finansal Kuznets eğrisinin doğrulanması, ülkenin finansal politikalarının bu ters U şeklindeki yörüngede ilerleyecek şekilde dikkatle tasarlanması ve finansal kalkınmanın uzun vadeli kapsayıcı büyümeye katkıda bulunmasının sağlanması gerektiğini göstermektedir. Sonuç olarak, bu araştırma sadece teorik anlayışı ilerletmekle kalmamakta, aynı zamanda gelişmekte olan piyasalarda hem finansal hem de sosyal istikrarı teşvik etmeyi amaçlayan politika yapıcılar için uygulanabilir içgörüler sağlamaktadır. Çalışma ters-U şeklinin oluşmasına sebep olmak üzere Türkiye'nin son on yılında bu konuda önemli gelişmeler olduğu ortaya koymakla birlikte bunun henüz yeterli olduğu söylenemez. O halde başta bankacılık sektörü olmak üzere doğru politikaların devamı ve ilave yeni politikaların geliştirilmesi kaçınılmazdır. Başta Basel kriterleri dikkate alınmak üzere bankacılık sektörü mevzuatsal düzenlemelerinin devam ettirilmesi ve bankacılık sektörünün sağlam bir zemine oturması, bankacılık sektörü tarafından verilen kredilere tarafların kolay erişimi, teknolojinin finansal sektörler üzerindeki olumlu etkisinden faydalanılması, kredilerin tüketimden ziyade yatırıma dönüşümü konusunda tedbirler alınması, mikro kredi faaliyetlerinin ve kitle fonlama yöntemlerinin geliştirilmesi alınacak önlemlere örnek olarak sayılabilir. Bundan sonra yapılacak olan çalışmalarda farklı finansal göstergeler yardımıyla Finansal Kuznets Eğrisi hipotezi incelenebilir. Çalışmanın bir taraftan literatüre önemli bir katkı sunarken diğer taraftan politika yapıcılar başta olmak üzere tüm taraflara önemli açılımlar sunduğu düşünülmektedir.

Etik Beyan: Bu çalışmada "Etik Kurul" izini alınmasını gerektiren bir yöntem kullanılmamıştır.

Ethics Statement: In this study, no method requiring the permission of the "Ethics Committee" was used.

KAYNAKÇA

- Ağır, H., Türkmen, S., & Özbek, S. (2020). Finansal Kuznets Eğrisi Yaklaşımı Çerçevesinde Finansallaşma ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi: E7 Ülkeleri Üzerine Ekonometrik Bir Tahmin. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 15(2), Article 2.
- Altunöz, U. (2023). Analysis of Turkey's classic and financial kuznets curves in regards to the level of development and increased distribution. *Journal of Ekonomi*, 5(2), Article 2. <https://doi.org/10.58251/ekonomi.1352268>

- Banerjee, A. V., & Newman, A. F. (1993). Occupational Choice and the Process of Development. *Journal of Political Economy*, 101(2), 274-298. <https://doi.org/10.1086/261876>
- Beck, T., Demirgüç-Kunt, A., & Levine, R. (2007). Finance, inequality and the poor. *Journal of Economic Growth*, 12(1), 27-49. <https://doi.org/10.1007/s10887-007-9010-6>
- Becker, G. S., & Tomes, N. (1986). Human Capital and the Rise and Fall of Families. *Journal of Labor Economics*, 4(3, Part 2), S1-S39. <https://doi.org/10.1086/298118>
- Behrman, J. R., Birdsall, N., & Székely, M. (2001). *Poverty, Inequality, and Trade and Financial Liberalization in Latin America* (RES Working Papers 4261). Inter-American Development Bank, Research Department.
- Burgess, R., & Pande, R. (2005). Do Rural Banks Matter? Evidence from the Indian Social Banking Experiment. *American Economic Review*, 95(3), 780-795. <https://doi.org/10.1257/0002828054201242>
- Cameron, R. (1963). Banking in the early stages of industrialization a preliminary survey. *Scandinavian Economic History Review*, 11(2), 117-134. <https://doi.org/10.1080/03585522.1963.10414345>
- Clarke, G. R. G., Xu, L. C., & Zou, H. (2006). Finance and Income Inequality: What Do the Data Tell Us? *Southern Economic Journal*, 3(72), 578-596. <https://doi.org/10.1002/j.2325-8012.2006.tb00721.x>
- Clarke, G. R. G., Zou, H., & Xu, L. C. (2003). *Finance and Income Inequality: Test of Alternative Theories* (Policy Research Working Paper 2984). World Bank Publications. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/892521468762914086/pdf/multi0page.pdf>
- Denk, O., & Cournede, B. (2015). *Finance and Income Inequality in OECD Countries* (SSRN Scholarly Paper 2649944). <https://doi.org/10.2139/ssrn.2649944>
- Destek, G. (2018). *Gelişmekte olan ülkelerde finansal gelişimin, demokrasinin ve beşeri sermayenin gelir dağılımına etkisi: Finansal kuznets eğrisi geçerli mi?* [Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü]. <https://tez.yok.gov.tr>
- Destek, M. A., Okumuş, İ., & Manga, M. (2017). Türkiye'de Finansal Gelişim ve Gelir Dağılımı İlişkisi: Finansal Kuznets Eğrisi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 18(2), Article 2.
- Dumrul, C., İlkay, S. Ç., & Dumrul, Y. (2021). Finansal Kuznets Eğrisi Hipotezi: Yapısal Kırılmalı Eş-bütünleşme Testleri ile Türk Ekonomisine İlişkin Ampirik Bir Analiz. *Sosyoekonomi*, 29(50), Article 50. <https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.2021.04.16>
- Efeoğlu, R. (2022). Yeni Sanayileşen Ülkelerde Finansal Kuznets Eğrisinin Geçerliliği. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 8(1), Article 1. <https://doi.org/10.20979/ueyd.1014090>
- Enders, W., & Lee, J. (2012). The flexible Fourier form and Dickey-Fuller type unit root tests. *Economics Letters*, 117(1), 196-199. <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2012.04.081>
- Enowbi Batuo, M., Guidi, F., & Mlambo, K. (2010, Ağustos). *Financial Development and Income Inequality: Evidence from African Countries* [MPRA Paper]. <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/25658/>
- Farias, M. E., Scavia, J., & Fuentes, R. (2019). Bridging the Gaps: Credits, Adoption, and Inequality. *Journal of Money, Credit and Banking*, 51(5), 1355-1401. <https://doi.org/10.1111/jmcb.12549>
- Fry, M. J. (1980). Money and Capital or Financial Deepening in Economic Developments? İçinde W. L. COATS & D. R. KHATKHATE (Ed.), *Money and Monetary Policy in Less Developed Countries* (ss. 107-113). Pergamon. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-024041-1.50014-4>
- Galbis, V. (1977). Financial intermediation and economic growth in less-developed countries: A theoretical approach. *The Journal of Development Studies*, 13(2), 58-72.

- Galor, O., & Zeira, J. (1993). Income Distribution and Macroeconomics. *The Review of Economic Studies*, 60(1), 35-52. <https://doi.org/10.2307/2297811>
- Goldsmith, R. W. (1969). *Financial structure and development*. Yale University Press.
- Greenwood, J., & Jovanovic, B. (1990). Financial Development, Growth, and the Distribution of Income. *Journal of Political Economy*, 98(5, Part 1), 1076-1107. <https://doi.org/10.1086/261720>
- Jauch, S., & Watzka, S. (2016). Financial development and income inequality: A panel data approach. *Empirical Economics*, 51(1), 291-314. <https://doi.org/10.1007/s00181-015-1008-x>
- Kazak, H. (2022). İslami Bankacılık Konvansiyonel Bankacılık Üzerinde Etkili mi? Türkiye Örneği Üzerinden Bir Nedensellik Analizi. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 982-998. <https://doi.org/10.30784/epfad.1196986>
- Kazak, H. (2023). Banka Kredileri ve Enflasyon Arasındaki İlişki Katılım Bankaları Açısından da Geçerli mi? Türkiye Üzerine Fourier İşlevli Bir Nedensellik Analizi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 15(4), Article 4. <https://doi.org/10.20491/isarder.2023.1731>
- Kuznets, S. (1955). Economic Growth and Income Inequality. *The American Economic Review*, 45(1), 1-28.
- Lind, J. T., & Mehlum, H. (2010). With or without U? The appropriate test for a U-shaped relationship. *Oxford bulletin of economics and statistics*, 72(1), 109-118. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0084.2009.00569.x>
- Makhlouf, Y., Kellard, N. M., & Vinogradov, D. V. (2020). Finance-Inequality Nexus: The Long and the Short of It. *Economic Inquiry*, 58(4), 1977-1994. <https://doi.org/10.1111/ecin.12918>
- McKinnon, R. I. (1973). *Money and capital in economic development*. The Brookings Institution.
- MD. (2024). *Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Şubat 2024*. Mülteciler Derneği. <https://multeciler.org.tr>
- Mikek, P. (2023). Financial deepening and income inequality: Is there a financial Kuznetz curve in Latin America? *Eurasian Economic Review*, 13(1), 103-125. <https://doi.org/10.1007/s40822-023-00227-x>
- Nadia, Z. B. H., & Teheni, Z. E. G. (2014). Finance, governance and inequality: A non parametric approach. *International Strategic Management Review*, 2(1), 31-38. <https://doi.org/10.1016/j.ism.2014.01.001>
- Naimoğlu, M. (2023). The Relationship of Inflation, Unemployment, Financial Development and Income Inequality in Türkiye. *Sakarya İktisat Dergisi*, 12(4), Article 4.
- Nazlioglu, S., Gormus, N. A., & Soytaş, U. (2016). Oil prices and real estate investment trusts (REITs): Gradual-shift causality and volatility transmission analysis. *Energy economics*, 60, 168-175. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2016.09.009>
- Oyèkólá, Oláyínká. (2021). Finance and inequality in a panel of US States. *Empirical Economics*, 61(5), 2739-2795. <https://doi.org/10.1007/s00181-020-01976-3>
- Özbek, S., & Oğul, B. (2022). Finansal Kuznets Eğrisi Hipotezinin Geçerliliği: Türkiye Ekonomisi Üzerine Kısa ve Uzun Dönemli Zaman Serisi Bulguları. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 23(1), Article 1. <https://doi.org/10.24889/ifede.1052625>
- Pata, U. K. (2020). Finansal Gelişmenin Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkileri: Finansal Kuznets Eğrisi Hipotezi Türkiye İçin Geçerli mi? *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34(3), Article 3. <https://doi.org/10.16951/atauniiibd.648695>
- Paulson, A. L., & Townsend, R. (2004). Entrepreneurship and financial constraints in Thailand. *Journal of Corporate Finance*, 10(2), 229-262. [https://doi.org/10.1016/S0929-1199\(03\)00056-7](https://doi.org/10.1016/S0929-1199(03)00056-7)
- Rajan, R., & Zingales, L. (2003). *Saving Capitalism from the Capitalists: How Open Financial Markets Challenge the Establishment and Spread Prosperity to Rich and Poor Alike*. Crown.

- Schumpeter, J. A. (1934). *The Theory of Economic Development: An Inquiry Into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle* (R. Opie, Çev.). Harvard University Press.
- Shahbaz, M., & Islam, F. (2011, Ocak 15). *Financial development and income inequality in Pakistan: An application of ARDL approach* [MPRA Paper]. <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/28222/>
- Shaw, E. S. (1973). *Financial deepening in economic development*. Oxford University Press.
- Toda, H. Y., & Yamamoto, T. (1995). Statistical inference in vector autoregressions with possibly integrated processes. *Journal of econometrics*, 66(1-2), 225-250. [https://doi.org/doi.org/10.1016/0304-4076\(94\)01616-8](https://doi.org/doi.org/10.1016/0304-4076(94)01616-8)
- Yılmaz, V., & Demirgil, B. (2021). Finansal Gelişme ve Gelir Dağılımı Eşitsizliğini İncelemeye Yönelik Uygulamalı Bir Çalışma: Türkiye Örneği. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2), Article 2. <https://doi.org/10.46849/guiibd.937122>
- Younsi, M., & Bechtini, M. (2020). Economic Growth, Financial Development, and Income Inequality in BRICS Countries: Does Kuznets' Inverted U-Shaped Curve Exist? *Journal of the Knowledge Economy*, 11(2), 721-742. <https://doi.org/10.1007/s13132-018-0569-2>